

Juan Gabriel Vásquez

De geliefden van Allerheiligen

Uit het Spaans vertaald door Brigitte Coopmans

SIGNATUUR

2018

Schuilplaatsen

Ik kwam heel weinig buiten België in die tijd. Ik bleef in de Ardennen, waar ik de mensen observeerde en deelnam aan hun activiteiten, om daarna mijn ervaringen zo uitputtend mogelijk op te tekenen. In februari had ik van een Colombiaans tijdschrift de opdracht gekregen om een artikel te schrijven over een Parijse boekhandel. Vanuit Luik reden er alleen Franse treinen rechtstreeks naar Parijs, maar sinds twee weken werd er gestaakt en een oplossing was nog niet in zicht. Vandaar dat ik op station Aywaille een oude oranje trein moest nemen – voor elke twee coupés een schakelaar waarmee de passagiers de verwarming konden bedienen – in Luik moest overstappen op een groene en vervolgens bij een bevriend stel in Brussel moest overnachten om de volgende ochtend de eerste intercity naar Parijs te nemen. Ik kwam aan bij de boekhandel, liep een paar dagen mee in de winkel en schreef mijn artikel. Maar wat er die nacht in Brussel gebeurde, heeft me nooit meer losgelaten.

Philippe haalde me af op Brussel-Centraal, het meest naargeestige van de drie stations waar treinen uit Luik aankomen. Hij droeg een Schots geruite pet en een bril met een zwaar montuur, die rode putjes aan weerszijden van zijn neus achterliet toen hij hem afzette om me te omhelzen. Philippe en Claire waren de zomer ervoor getrouwd; hij was theateracteur en zat op dat moment (het moment van mijn ongelegen bezoek) zonder werk; Claire had me over de telefoon verteld dat het hem de laatste tijd nogal tegenzat: een mooi contract voor een Franse film was wegens geldgebrek geannuleerd en zijn eerste vrouw had hem met een proces bedreigd als hij niet de helft van hun

huis in Zaventem aan haar afstond, waar ze voor hun scheiding hadden gewoond. Ik sprak hem er niet over, want daar was onze relatie niet naar, maar aan zijn gezicht – soms afwezig als ik hem een welgemeende vraag stelde, soms vertrokken van ergernis als hij voor een rood stoplicht moest wachten – was te zien dat hij zorgen had. We parkeerden pal voor huisnummer 287 in de Noyerstraat; er hing een geur van versgebakken brood toen we uitstapten, een eigenaardige omstandigheid (het was vier uur 's middags) die ons van gespreksstof voorzag gedurende de ongemakkelijke minuten die volgden. Ongemakkelijk omdat Claire er niet bij was, die 's middags in haar atelier aan het werk zou zijn en me gevraagd had na zevenen langs te komen om haar laatste werk te bekijken en daarna samen met haar ateliergenotes te eten. Ongemakkelijk ook vanwege het incident met de bloemen, dat ik elders, in een andere situatie of met een andere voorgeschiedenis, als onbeduidend of hooguit eigenaardig zou hebben afgedaan. Op de rustieke houten tafel die als eettafel en strijkplank fungeerde, stond een boeket rododendrons waaruit een eenzame zonnebloem omhoogstak. Er zat een bedrukt kaartje bij in de kleur van rauw vlees, met accenten in blauw aquarel aan de randen. *Veel sterkte*, stond er in reliëfletters op het karton.

‘Van mijn schoonvader,’ zei Philippe.

Beau-père had hij gezegd, met veel nadruk op de medeklinkers, en hij glimlachte erbij met een sarcasme dat ik nooit achter hem gezocht had. Daarna zei hij niets meer. Hun huis was hoog en smal (drie verdiepingen van elk nog geen vier meter breed); Philippe verontschuldigde zich en liep de kreunende traptreden op, een voor een, alsof hij al zijn geduld bij elkaar moest rapen om naar de echtelijke slaapkamer op de tweede verdieping te komen, boven de werkkamer waar de enige telefoon in huis stond en onder de logeerkamer waar ik zou overnachten.

De middag ervoor was Philippes schoonvader – Claires vader en tevens de eigenaar van het huis in de Ardennen dat ik tijdelijk bewoonde – me komen ophalen om te genieten van een vrij uitzon-

derlijk fenomeen: een zonnige dag aan het einde van de winter.

‘Het meer wacht op ons,’ zei hij. ‘Kom, het is niet lang meer licht.’

Monsieur Gibert wachtte mijn reactie niet af. Hij draaide zich om en bleef nog met de mouw van zijn jas aan de deurknop haken. Een paar minuten later hoorde ik zijn terreinwagen al met draaiende motor op me wachten.

Het meer was door monsieur Gibert zelf aangelegd als irrigatiewerk voor de kool die hij wilde verbouwen, maar het project was mislukt nog voor het van start was gegaan en nu lag het meertje er alleen nog als sporadisch vertier voor een eigenwijze gepensioneerde die er zijn eigen forellen ‘zaaide’ om er vervolgens op te vissen. Monsieur Gibert had een werphengel van het merk Sander bij zich en droeg handschoenen; ik liep achter hem aan en keek ondertussen uit over het groene water, de drassige oever, de kikkerkopjes die als glimmende muntstukken op het water dreven en zodra ze ons zagen met een zacht geploons wegdoeken. Ik ging op een omgevallen beukenstam zitten. Monsieur Gibert zette zijn bril met leesvenster op en liet zijn vingers behendig langs de vislijn naar de drie scherpe punten van de haak glijden, die hard en zilver schitterden in de laagstaande namiddagzon. Hij sloot zijn linkerhand om het kurken handvat en drukte met zijn wijsvinger de vislijn tegen de hengel. Vervolgens zwaaide hij beide armen opzij en zwiepte de hengel door de lucht; het molentje draaide af met het geluid van een kinderlijke zucht en een meter of tien uit de oever brak de haak door het wateroppervlak, zacht alsof het bang was een slapende kikker te wekken.

‘Ik wil dat u uw ogen goed de kost geeft,’ zei hij.

‘Dat doe ik al, monsieur.’

‘Bij hen thuis, bedoel ik. Ik wil dat u goed rondkijkt en me daarna verslag uitbrengt. Hoe ze wonen. Of het goed gaat met haar, of hij haar behandelt zoals ze verdient.’

Hij zei dit allemaal terwijl hij met zijn rechterhand aan het molentje draaide om de lijn binnen te halen. We keken elkaar niet aan; beiden tuurden we naar het loodje en de haak die als een

kogel in slow motion op ons afkoersten en een fijn spoor door het water trokken alvorens aan de oever weer boven te komen. Monsieur Gibert kende het huis van zijn dochter niet. Hij was wel een keer uitgenodigd maar had zich er toen met een nogal fantasieloze, slappe smoes van afgemaakt. Dat had Claire me verteld, en ze had daarbij zijn nasale stem en zogenaamd gewichtige gebaren geïmiteerd. Zelf had ik een heel andere indruk van Gibert; ik vond het niet prettig als Claire over hem klaagde, want ik was bang dat haar bitterheid op mij zou overslaan. Voor haar was alles wat er in haar leven gebeurde een gevolg van wat haar vader had verwoest, verkeerd gedaan, verspild (emotioneel, niet financieel).

Gibert plukte de plantenresten van de haak. De slierten kleefden aan zijn behaarde handen. Hij wierp de hengel opnieuw uit.

‘Ik moet u iets verdrietigs vertellen,’ zei hij. ‘Philippe is niet goed voor mijn dochter. Het is een prima kerel, daar niet van, maar hij heeft problemen.’

‘Maar die zijn niet van blijvende aard, monsieur. Hij vindt heus wel weer werk.’

‘Werk?’

‘Hij heeft een aanbod uit Montpellier,’ loog ik. ‘Voor de zomer. Straattheater, goedbetaald.’

‘Zijn vader drinkt,’ zei hij. ‘De man van zijn zus heeft losse handjes.’

Hij haalde de haak binnen, plukte er nog een paar groene, op asperges lijkende takjes vanaf en wierp de hengel weer uit.

‘Hij slaat haar, bedoel ik, niet hem. De man van zijn zus slaat zijn zus.’

‘Ja, monsieur, dat had ik al begrepen.’

‘En hijzelf, met zijn eerste vrouw, al die toestanden... Enfin, een puinhoop. Dat is het, één grote puinhoop.’

Hij wilde net de lijn weer binnenhalen toen die ineens strak stond als een glazen buis. ‘Ha,’ zei Gibert. Zijn hand draaide verwoed aan het molentje en twee meter voor ons zagen we een bruinrijze forel in het water spartelen. Gibert haalde de lijn op; de forel verschoot in de lucht van kleur en belandde in het gras

op de oever, waar de roze vlekjes op zijn flank feller oplichtten.

‘Hier, hou eens even vast.’ Gibert gaf me zonder te kijken de hengel aan. ‘Deze zetten we terug, veel te klein.’

Hij probeerde de forel van de haak te bevrijden, maar de punten staken al dwars door de wang heen in de bruine tong. Het bloed droop langs de zilverkleurige vishaak en Giberts bleke vingers naar beneden. De forel spartelde, viel op de grond, Gibert greep hem opnieuw vast om hem te bevrijden – ‘Rustig nou,’ zei hij, ‘*conasse*, ik probeer je te helpen.’ De tong bloedde, de haak zat er als een anker in vast, en ik stelde me voor hoeveel pijn dat moest doen en bedacht hoe wonderlijk een gezicht is – met ogen, een mond – waarop je geen pijn kunt zien. Ik vis eigenlijk nooit, misschien dat ik me daarom voorstelde hoe er een mes dwars door mijn tong ging, ik zou zelfs zweren dat ik een felle pijnscheut in mijn kaak voelde. ‘Stomme vis,’ zei Gibert. Zijn duimnagel kleurde waterig rood.

‘*Trop tard*,’ zei hij. ‘Te laat, smerig beest.’

Met de nog stuiptrekkende, als een astmapatiënt naar adem happende vis in zijn vuist liep Gibert terug naar de beukenstam. Daar hief hij zijn arm op en sloeg de forel met volle kracht tegen de boomstronk. Met een hol geluid kwam de kop op de schors terecht. Gibert sloeg drie keer snel achter elkaar en de doffe klank van brekend gebeente klonk helder door de lucht. Op de schors bleef een smurrie van schubben en bloed achter. De forel, één oog kapot, onder de houtsplinters, bewoog niet meer.

Ik bracht de hele middag door in boekhandel Waterstones, niet ver van de Beurs, in een straat tegenover een peepshowzaal. Ik vond er twee boeken over de Parijse boekhandel waar ik naartoe zou gaan. In beide werd gesproken over de eigenaar, George Whitman, en in het ene stond abusievelijk dat de betreffende boekhandel in 1922 *Ulysses* had uitgegeven. Het andere, waar ik meer aan had, schreef dat Whitman (geen familie van de dichter, stond er nadrukkelijk bij) uit Californië kwam en al drie boekhandels had opgericht alvorens de winkel te beginnen die ik zou bezoeken. Het was maar een klein boekje, nauwelijks meer dan een folder,

dat ik tijdens de treinreis van Brussel naar Parijs die een uur en een kwartier duurde wel dacht uit te kunnen lezen. Daarna keek ik op mijn horloge, haastte me de deur uit en beende zo snel als de snijvend koude februariwind het toeliet door de stad.

Claire's atelier lag in de Braemtstraat, waar veel immigranten woonden en om de twee of drie panden wel een Turks restaurant of een winkel in tweedehandskleding zat. Het was al donker en alleen het gepolijste neonlicht van de winkels scheen over de stille straat. Zodra ik de hoek om kwam, zag ik een silhouet voor het atelier staan. Pas toen ik heel dichtbij was, herkende ik Claire, die ongeduldig op me stond te wachten. Of misschien wachtte ze wel niet op mij, zo dacht ik.

Haar haren plakten tegen haar slapen, alsof ze bezweet was. Ze vertelde dat ze net telefoon had gehad van Philippe en daarna bij de wasbak in het atelier een hand water in haar gezicht had gegooid, alsof ze wakker moest worden.

'Zijn neefje,' zei ze. 'Hij heeft een ongeluk gehad.'

Philippe had maar één neefje; de zoon van zijn zus was een jongetje van acht met groene ogen, dat niet op haar leek maar op zijn vader. De enige keer dat ik hem had gezien, had hij tegen me gezegd dat hij een bloedhekel had aan Vlaams en dat hij die taal nooit wilde leren.

'Wat is er gebeurd?' vroeg ik. 'Is het ernstig?'

'We weten nog niets. Loop maar vast naar boven en wacht daar op mij. Hij komt er zo aan, maar ik denk dat hij liever niet heeft dat je hem zo ziet.'

Er kwam een knul in een baggy broek op een skateboard voorbij. Claire zag hem niet eens.

'Dit mag gewoon niet gebeuren,' zei ze. 'Niet hij, niet nu.'

'Maar komt Philippe zo hierheen?'

'Ja. Maar hij wil niet dat je hem verdrietig ziet. Ga nou maar vast naar boven, ik kom zo. Arme schat, hij is er kapot van.'

De deur van het atelier stond open, duidelijk in allerijl verlaten door de enige persoon die er aanwezig was. Ik bespeurde een geur van rotte eieren, maar dat kon ook een fixatief voor olieverf zijn dat ik niet kende. Ik dacht aan die lucht en aan het woord dat

Claire had gebruikt, ‘kapot’, een woord dat eigenlijk niet paste bij een levend iemand. Aan het hoge plafond hingen vier tl-buizen. Op een elektrisch kookplaatje stond het eten te dampen waar Claire nog mee bezig was: gevulde paprika’s. Ik nam het deksel van de pan en de geur van specerijen vermengde zich met de chemische lucht van het fixatief en de olieverf. Misschien zou ik Claires schilderijen kunnen bekijken terwijl ik op haar wachtte, bedacht ik. Maar meteen bedacht ik ook dat zij me de eerste keer het liefst zelf zou rondleiden, dat ze zich een beetje verraden zou voelen als ik dat op eigen houtje deed; ik ging op een opklapbed met wollen dekens zitten en pakte een boek van Giacometti. Het lukte niet me te concentreren (ik luisterde met een half oor naar de geluiden op straat en op de benedenverdieping, een huilende man, een troostende vrouw), maar ik kwam tussen de bladzijden een oude catalogus tegen. Giacometti wordt daarin gevraagd waarom de voeten van zijn beelden zo groot zijn, en hij antwoordt: ‘Levende wezens hebben mij altijd een indruk of gevoel van fragiliteit gegeven, alsof ze continu een enorme hoeveelheid energie moeten opbrengen om zich staande te houden.’ De woorden klonken me opportunistisch en hoogdravend in de oren, je reinste kunstenaarspraak. In dit soort onzinnige bedenksels was ik verdiept toen Claire binnenkwam.

‘Ze weten nog niks. Hij is heel erg van streek. Het jongetje was met twee vriendjes en de vader van een van hen op pad. Iedereen is ongedeerd, behalve hij.’

‘Wat is er gebeurd dan?’ vroeg ik.

‘Ze reden over de snelweg. Of nee, misschien denkt Philippe dat alleen maar. Misschien reden ze wel over een bergweg. Waarom hij?’

‘Wie?’ vroeg ik.

Ze keek op en het tl-licht lag als een soort poederlaag over haar neus. ‘Hoezo wie?’ siste ze, en ik besepte dat er een ernstig misverstand leek te ontstaan. Ik wilde zeggen dat er een kind gewond was geraakt en dat ‘Waarom hij’ op Philippe kon doelen maar ook op dat kind. Maar ik besepte dat ik de woorden niet over mijn lippen kreeg.

‘Niks,’ zei ik. ‘Laat maar zitten.’

‘Arme Philippe, arme familie. Ze hebben zoveel pech, echt, alsof er een vloek op ze rust.’

De intercom ging. Claire nam de hoorn op en zei plotseling beleefd gedag. ‘Kom maar naar boven,’ zei ze, en ze drukte op een knopje met een sleuteltje erop.

‘Daar heb je ze. Verdomme, ik weet niet of ik er nog wel zin in heb.’

‘Vertel gewoon wat er gebeurd is.’

‘Te laat, nu zijn ze er al. Ze wonen een eind weg, ik heb ze uitgenodigd en nu zijn ze er...’

‘Wat je wilt. Mag ik je wat vragen?’

Claire deed de deur open. Beneden klonken de stemmen van haar vriendinnen die de trap op liepen.

‘Waarom ben je niet met hem meegegaan?’

‘Omdat hij dat niet wilde. Omdat hij me altijd heeft willen beschermen.’

En ze voegde er nog aan toe: ‘Dat zegt hij tenminste.’ De stemmen in het trappenhuis kwamen steeds dichterbij. Ik vroeg wat ze daarmee bedoelde, of ze soms twijfelde aan Philippes motieven. Het leek wel alsof ze een knikker ophoestte waar ze zich in verslikt had.

‘Misschien is het wel niet om mij te beschermen,’ zei ze. ‘Er zijn in zijn familie zulke verschrikkelijke dingen gebeurd, je moest eens weten, het lijkt wel alsof bij hen alles misgaat. Maar misschien, heel misschien, doet hij het voor zichzelf. Zodat hij ’s avonds, als hij thuiskomt nadat hij bij zijn zus, zijn vader of wie dan ook is geweest, het gevoel heeft dat hij een andere wereld binnentreedt, dat hij veilig is. Ik weet het niet, “vloek” klinkt zo heftig, ik krijg het bijna niet over mijn lippen. Maar er is iets waarvoor hij zich het liefst zou verstoppen. Als hij me naar dit soort dingen meeneemt, als ik samen met hem in die ellende word ondergedompeld, waar kan hij dan nog schuilen?’

Om een uur of tien liepen we terug naar Claires huis. De wind was gaan liggen en de straatlantaarns tekenden schaduwen van

kale takken. We liepen langs het park en het basketbalveld. Het viel me op dat er geen netten aan de ringen hingen, maar even later zag ik ze op een hoopje op de stenen tribunes liggen. Claire hield haar telefoon in haar hand, niet in haar broekzak of handtas, klaar om op te nemen zodra Philippe zou bellen, alsof ze daarmee de ernst van de situatie kon verlichten of de consequenties kon voorkomen. Haar ateliergenotes hadden er niets van meegekregen; we hadden gesprekken gevoerd over Claires schilderijen, de zwangere buiken, het kraakbeen, de longen die zij op het linnen tot leven weet te wekken. We aten gevulde paprika's en een van de twee vriendinnen (misschien Vera, die met het korte haar en het staartje van een toreador) merkte op dat ze haar deden denken aan de oranje rode longen op Claires schilderijen. Inderdaad, zei Claire, wie weet, het is altijd weer een verrassing waar de vormen en kleuren vandaan komen. Maar ze was er met haar hoofd niet bij en het begon tot me door te dringen dat er veel meer op het spel stond dan het leven van een kind; voor Claire was er die avond iets persoonlijks, iets heel wezenlijks in het geding, alsof ze een weddenschap had afgesloten, alsof van een telefoontje over andermans lot haar eigen geluk of ondergang afhing.

Claire liet het licht in de woonkamer net lang genoeg aan om in de keuken te komen, het licht in de keuken net lang genoeg om een glas water in te schenken uit een plastic kan van IKEA. Ze drukte her en der op lichtschakelaars alsof ze in haar eentje door het huis liep. De buitenlamp liet ze aan, voor Philippe. Zwijgend liepen we naar boven, en op de eerste verdieping haalde Claire een telefoontoestel met een lange kabel uit de werkkamer en zette het op de trap naar boven, onder de leuning.

‘Niet over struikelen als je naar beneden loopt,’ zei ze.

‘Je zou een telefoon in je slaapkamer neer moeten zetten,’ zei ik. ‘Zoals wij.’

‘Ja, ja, dat heb je al eens gezegd.’

Ik liep door naar de logeerkamer op de derde verdieping, waar ik zonder het licht aan te hoeven doen de weg kon vinden omdat het straatlicht via een koepel in het dak de contouren van de din-

gen bescheen: het hoge hoofdeinde van het houten bed, de kast met schone handdoeken. Door de muren heen klonk het lawaai van een feest in de buurt, diepe, elektronische bassen die door mijn maag dreunden. Ik deed mijn ogen dicht en probeerde niet te luisteren. Het huis was donker maar het sliep niet: ik kon onmogelijk mijn gastvrouw vergeten, die ongetwijfeld klaarwakker lag te wachten zoals je alleen op een telefoontje kunt wachten, een moderne vorm van wachten die zonder meer beklemmender is dan het wachten in de romantische verhalen van vroeger, want niets is zo abrupt als een telefoon die begint te rinkelen, in geen enkele andere situatie kan een gevoel van welbevinden zo plotseling omslaan in een gevoel van verlies. Als we wachten op een persoon, horen we zijn voetstappen voordat hij bij de deur is, wachten we op een brief, dan staan we eerst nog even met de envelop in de hand voordat we hem openen, maar een telefoontje verandert de wereld in de kortst mogelijke tijd: eerst is er niets, en ineens is het er. Zo snel gaat dat.

Ik schrok wakker van de telefoon. Ongemerkt was ik toch in slaap gevallen.

Ik probeerde tevergeefs iets op te vangen. Omdat alles kraakte in het oude huis durfde ik de trap niet af om stiekem het gesprek af te luisteren. Maar het was niet helemaal stil: ergens ver weg hoorde ik, tussen de stampende muziek van de burens door, Claire murmelen, op de tere fluistertoon die we gebruiken als we met een geliefde praten. Ze bleef een minuut of drie, vier aan de lijn. Ik hoorde haar ophangen; ik hoorde haar niet de deur van haar slaapkamer dichtdoen. Ik besloot naar beneden te lopen, daar was tenslotte de wc. Mocht het nodig zijn, dan had ik in elk geval een goede smoes.

Ze zat op de derde trede, tegenover de openstaande deur van haar slaapkamer, het gele licht van de straat viel door de deuropening precies op haar ineengedoken lichaam. Ze hield haar knieën tegen haar borst getrokken en haar hoofd tussen haar armen, als een bedelaar op een metrostation. Ik legde mijn hand op haar schouder; het was een van de eerste keren dat ik haar aanraakte (ze was Belgisch, ze is Belgisch, en ondanks onze vriendschap

was of is fysiek contact tussen ons beperkt en ongebruikelijk), en toen Claire opkeek zag ik dat ze zachtjes, onhoorbaar, zat te huilen.

‘Het jongetje is overleden,’ zei ze. ‘Philippe komt vanavond niet meer thuis, hij blijft bij zijn zus.’

Ik dacht aan de echtgenoot van de zus, de man die haar volgens monsieur Gibert mishandelde.

‘En haar echtgenoot...’

‘Ja, ook dat nog. Je kunt je wel voorstellen hoe woest die vent wordt als hij hoort dat zijn zoon dood is.’

‘Wonen ze niet samen?’

‘Dan is het natuurlijk haar schuld, zij heeft dat joch mee laten gaan. En dan zo’n woedende vent. Verdomme, ik zou doodsbang zijn, jij niet? En iedereen verwacht natuurlijk dat Philippe daar is om hen te beschermen. Maar wie moet hém dan beschermen, wie staat hém bij?’

Ze pakte de hoorn op en belde een lang nummer.

‘Goedenavond, meneer. Ik wil graag een taxi bestellen.’

De chauffeur, een Vlaming met een snor die over zijn lippen hing, bracht ons binnen twintig minuten naar onze bestemming. Schaarbeek was een wijk of buitenwijk waar ik op weg naar het vliegveld weleens met de trein doorheen was gekomen. Claire was nog nooit in het huis waarnaar we op zoek waren geweest, maar ze had het adres gevonden op de gastenlijst van hun bruiloft. Het was er werkelijk doods: de trottoirs bestonden uit sombere klinkers en aan weerszijden van het wegdek stonden slummerende auto’s. Oude types, Fiats en Renaults van begin jaren tachtig, tot op de bumpers beplakt met stickers, felgekleurde plaatjes van figuurtjes die in allerlei standjes de liefde bedreven of teksten in het Vlaams – uitroeptekens, onderstreepte woorden – die ik niet kon lezen en waar ik ook niet nieuwsgierig naar was. De taxi stuurde naar de rand van de straat, schakelde terug en reed stapvoets verder. Op muren van donker baksteen en grijze gevelplaten doken naast de met vitrages behangen ramen de huisnummers op en verdwenen weer. Toen Claire het nummer

zag dat we zochten, zei ze: 'Hier is het, stopt u maar.'

Maar we stapten niet meteen uit.

'Weet je het zeker?' vroeg ik.

'Natuurlijk niet. Als ik het zeker wist, zou het allemaal een stuk makkelijker zijn.'

'Zevenhonderdnegentig,' zei de taxichauffeur.

'Laat de rest maar zitten,' zei Claire.

En daar stonden we dan, de enige twee mensen op straat, met de kragen van onze jassen opgezet (Claire ging met haar grote zwarte omslagdoek warmer gekleed dan ik) en onze gezichten verkramp van de kou. We keken omhoog naar de eerste verdieping, waar de ramen stille kaders van licht waren.

'Daar moet het zijn. Philippe heeft me er weleens over verteld, het pand is gesplitst. De burens liggen elkaar niet en in de gemeenschappelijke ruimtes is het een vieze smerboel omdat niemand wil schoonmaken.'

Het was nummer 8 in de Goossensstraat. De 8 was een ijzeren reliëf op de betonnen muur. Claire boog naar het bellenbord en liep met haar wijsvinger langs de vier namen. 'Ah,' zei ze, en ze drukte op een bel. Het zoemende geluid van de intercom was tot op straat te horen. Er kwam iemand uit het raam hangen die ik niet kende, waarschijnlijk dezelfde persoon als die nu door de luidspreker klonk.

'Wie is daar?'

'Claire Gibert. Claire Vial. De vrouw van Philippe. Goedenavond, madame.'

Ik had nog nooit meegemaakt dat ze zich voorstelde met de achternaam van haar man. De luidspreker viel even stil en daarna klonk er opnieuw gezoem, deze keer van de deur. Ik duwde hem open en we kwamen in een donkere hal. De trap zat rechts en Claire liep ernaartoe alsof ze de weg al wist, haastig ineens. Ik volgde haar maar liet de bobbelige trapleuning geen moment los.

Philippe wachtte ons op met de deur op een kier. Hij keek me aan alsof ik iets misdaan had. Hij droeg een zwart, ongestreken overhemd, waarvan een punt schooljongensachtig nonchalant uit zijn broek hing. Achter hem heerste stilte. Ik had geroezemoes

verwacht, opmerkingen, uitroepen van afkeuring, geroddel.

‘Waar ben jij mee bezig?’ vroeg hij aan Claire.

‘Ik moest je zien,’ zei ze. ‘Ik hou van je, ik wil bij je zijn.’

‘Dit is geen... Ze doet dit liever alleen, snap je? Ze heeft liever dat we...’

Ineens gingen er twee deuren tegelijk open: die van de burens en die waarbij Philippe als een soldaat in een sprookje de wacht hield. De buurman had een lapje voor zijn linkeroog en droeg een rode ochtendjas. De vrouw die achter Philippe opdook, zag er te evenwichtig uit om zijn zus te kunnen zijn.

‘*Mais que faites-vous?*’ zei de buurman. ‘Kunt u niet thuis verder kletsen?’

‘We zijn thuis,’ zei Philippe.

‘We zijn thuis,’ zei de buurman.

‘En niet zo’n grote mond anders kunt u een pak slaag krijgen.’

‘Kom, naar binnen,’ zei de vrouw. ‘Philippe, het is de moeite niet waard.’

‘*Salau ds,*’ zei de buurman.

‘*Vieux con,*’ zei Philippe.

‘En nu naar binnen,’ zei de vrouw.

Toen ze de deur dichtdeed, klonk er gerinkel (koperen, met rood en groen koord aaneengeregen belletjes). Philippe haalde ze van het haakje aan de deur.

‘Het werkt op mijn zenuwen, ik begrijp niet hoe jullie dat getingel aan kunnen horen.’

‘Goedenavond,’ zei Claire.

‘Als de deur opengaat, als hij dichtgaat.’

‘Goedenavond,’ zei de vrouw. ‘Ik ben een vriendin van de familie. Anne. Een vriendin.’

We gaven haar een hand en ik merkte dat Claire niet zo goed wist hoe ze mij moest voorstellen. Het was niet het moment om over iemands nationaliteit of beroep te beginnen; ze kon me niet inzetten, zoals ze bij andere gelegenheden weleens deed, om in vreemd gezelschap het ijs te breken. Over de twee leunstoelen en de kleine zitbank in de kamer lagen witte lakens en voor allebei de ramen hingen vitrages. De vrouw helemaal op de hoek van de

bank met het laken leek daar al heel lang roerloos te zitten. Het was Philippes zus, de moeder van het overleden jongetje. Haar oogleden waren gezwollen en in haar hals zat een rode vlek. Ze hield haar hoofd een beetje schuin en staarde naar een punt ergens op het sisal tapijt. Philippe ging naast haar zitten en Anne, de vriendin, nam plaats in een leunstoel. Het leek wel alsof Claire en ik er niet waren, alsof we nog moesten komen. Claire stapte naar Philippe; hij keek haar niet aan. Hij had zijn hand op de knie van zijn zus gelegd zoals je ergens een kop koffie neerzet. En hij keek Claire niet aan. Niet één keer.

Niemand zei wat, vrijwel niemand verroerde zich, en de geringste wrijving tussen de kleding en de lakens klonk in die stille atmosfeer in de kamer helder als de noot van een viool. Ik wilde alleen maar weten waar het overleden kind was, of we ergens mee konden helpen: dingen afhandelen met de gemeentelijk lijk-schouwer, het autowrak ophalen, van die vreselijke dingen die nou eenmaal moesten gebeuren, maar die ons afleiden of weghouden van ons verdriet. Ik zei: 'Gecondoleerd, madame.'

Er gebeurde niets. Niemand keek op of om. Het hoofd van Philippes zus bewoog niet. En toen liep Claire, die het beu was om als een standbeeld bij Philippe te blijven staan, naar zijn zus, knielde voor de bank en omhelsde haar. Het was een eenvoudig gebaar dat zonder gevolgen leek te blijven, totdat Claire weer terug wilde lopen naar haar plek en de vrouw haar tegenhield en naar zich toe trok en na een grote uithaal schreeuwde 'Hij is dood, Claire, mijn jongen is dood', en ik zag haar samengebalde vuisten, spierwit op Claires zwarte sjaal. Handen die diep in Claires kleren en rug drukten, met ringloze vingers en een huid zo blank dat je in het flauwe licht de blauwe aderen zag lopen. Philippe, die naast de twee elkaar omhelzende vrouwen zat, keek naar de belletjes die hij op de salontafel had neergelegd. Hij pakte ze op, liet ze aan een vinger bungelen en schudde ermee, zodat het net leek alsof er iemand binnenkwam.

Nog geen week later kwam ik op de terugweg van Parijs weer door Brussel, maar ik kon overstappen op station Brussel-Midi

en mijn reis naar de Ardennen vervolgen zonder bij Claire en Philippe langs te gaan. Zodra ik thuis in Aywaille arriveerde, ordende ik mijn aantekeningen en schreef mijn artikel. Over een ruimte in de boekhandel schreef ik: ‘Het is een kinderkamer, de kamer van een kind dat er lang niet geweest is. Uit een kast zijn de deuren verwijderd om er een bedje in te maken, maar aan de kleeerhanger hangen nog steeds geruite blazers en winterjassen. Niets biedt zo’n eenzame aanblik als verlaten kleren. Er hangt een geur van mottenballen en van ammoniak, want ernaast zit de badkamer. Uit de portretten, die ik aandachtig bekijk, maak ik op dat dit ooit, lang geleden, de slaapkamer was van Sylvia Beach Whitman, Georges dochter. Er hangen foto’s waarop het meisje naakt met een bloemenketting speelt en met Baskerville, een Duitse herder, poseert. Het is een heus altaar dat George ter ere van zijn dochter heeft opgericht. Er bestaat iets wat nog eenzamer is dan verlaten kleding, en dat is een kinderkamer die door het kind verlaten is.’ En terwijl ik dit opschreef, dacht ik aan het overleden kind van Philippes zus.

Op een zondag in de lente, drie of vier weken na die bewuste nacht, kwam Claire naar Aywaille om met monsieur Gibert te praten. Het deed me goed haar te zien, het was fijn om haar luchtig uit de auto te zien stappen en gemoedelijk met haar te babbelen in de kleine keuken, tussen de hete pannen waarvan de damp op de wandtegels neersloeg.

Na het middageten bleven Claire en ik beneden. Toen we daar een tijdje zwijgend hadden gezeten, zei ze: ‘Laten we naar buiten gaan. Het is warm hier, de ramen zijn beslagen. Kom, dan lopen we een blokje om.’

Het was bewolkt, er hing regen in de lucht. We namen het bospad en stapten op onze tenen tussen de regenplassen en de verse modder door.

‘Het is zo anders hier,’ zei Claire. ‘Ik zou hier nooit willen wonen, maar het is heerlijk om er af en toe te zijn.’

‘De lucht is schoon,’ zei ik.

‘En er is minder herrie,’ zei Claire. ‘Nooit feest bij de burenen.’

‘Geen mensen, alleen dieren.’

‘Philippe heeft een ander,’ zei Claire. ‘Ik weet niet of mijn vader je dat al heeft verteld.’

Dat had hij me niet verteld. Vagelijk had ik het zelf uit allerlei losse commentaren al afgeleid en het idee meteen weer verworpen, maar toch had het me niet losgelaten. Het rare was de manier waarop Claire het vertelde, alsof ze het niet had over een mogelijke huwelijks crisis, maar over hulp die ze had ingeschakeld, alsof Philippe geen affaire had met een andere vrouw – Natasha was haar naam, ze was Engels en werkte voor de EEG – maar bij een psycholoog liep.

‘Ze belde pas naar ons huis,’ zei Claire. ‘Ze wist niet eens dat Philippe getrouwd was.’

Op een splitsing waar je moet kiezen of je het pad omhoog neemt om vanaf de heuvel Hamoir te zien liggen of rechtsaf naar de weg naar Ferrières, stopten we. Claire had niet opgelet onderweg en haar sokken waren kleddernat van de modder.

‘En wat ga je nu doen?’ vroeg ik.

‘Wachten. Het is gewoon een fase, weet je.’

En vervolgens, alsof ze de draad van een onderbroken gesprek weer oppakte, alsof het helemaal geen plotselinge, abrupte overgang was: ‘Toen ze me vastpakte waren mijn gedachten niet bij haar. Het hield me niet bezig of die omhelzing haar misschien goed zou doen. Voor mij was het iets tussen mij en Philippe, iets wat óns zou kunnen helpen.’

Ze wreef met haar hand over haar gezicht en keek er toen naar alsof haar gelaatstreken in haar handpalm waren achtergebleven.

‘Misschien is dit allemaal wel een straf. Omdat ik zo egoïstisch ben.’

We kwamen aan bij het stenen kerkje, een poppenhuisachtig gebouwtje waar Claire als klein meisje altijd speelde. Het ijzeren toegangshek stond nog in dezelfde vastgeroeste positie. Binnen stond geen Christusbeeld, kruis of altaar. Er waren alleen een rechthoekige, vochtige ruimte, muren overwoekerd door korstmos, een betonnen vloer bezaaid met dennennaalden. ‘Als we nou eens zouden bidden?’ vroeg Claire, maar nog voordat ik me

kon verbazen (Claire was atheïst, net als haar ouders), stootte ze een kort, droog lachje uit. Ze begon pas weer te praten toen de rokende schoorstenen van Hamoir in het zicht kwamen. Het gras naast het pad was te nat om in te gaan zitten, zodat we bleven staan om uit te kijken over het groene tapijt dat zich uitstreckte tot de eerste bebouwing. Ik legde mijn arm om Claires schouder en zei: 'Je mag altijd terugkomen, je hoeft het maar te zeggen.'

'Terugkomen, ach,' zei ze. 'Als het aan mij lag, bleef ik hier tot de dag des oordeels.'

Ze bleef liever niet eten: om vijf uur 's middags was het al pikdonker en ze vond het te vermoeiend om 's avonds in de regen in haar eentje over het gladde wegdek naar Brussel te rijden. Ik liep met haar mee naar de auto en vroeg of ze me wilde bellen als ze thuis was; ik hoorde iets van dankbaarheid in haar stem, alsof ze me het liefst een zusterlijke aai over mijn bol had gegeven, maar dat deed ze niet. Ik keek haar na tot de rode achterlichten uit het zicht verdwenen. In de woonkamer had monsieur Gibert de open haard al aangestoken; ik nam plaats in de gestoffeerde leunstoel, naast de bak met oude kranten, en even later kwam Gibert binnen met een aperitief. Het gesprek dat we toen kregen, herinner ik me nog heel goed. Het duurde de hele avondmaaltijd en er kwamen anekdotes uit de oorlogstijd in voor, in het bijzonder een over de dag dat Gibert op de fiets vanuit Spa een Duitse soldaat tegenkwam die jonger was dan hij, een knaap van een jaar of zeventien, en ze in een fantastisch moment van verstandhouding besloten dat Gibert zijn stuur niet zou loslaten om naar zijn geweer te grijpen als de soldaat niet naar zijn holster zou reiken. 'Het is maar de vraag of ik nu nog zou leven,' zei Gibert, 'als een van ons bang was geworden.'

We schrokken van de telefoon die ging. Dat moest Claire zijn; Claire, die thuis was gekomen en Philippe niet had aangetroffen, of alleen een briefje waarin hij loog over waar hij was en met wie. Ik wenste dat het niet zo was, ik wenste vurig dat Philippe thuis op haar wachtte. Ik kwam al uit mijn stoel om op te nemen toen ik merkte dat Gibert niet de geringste behoefte had om met wie dan ook te praten: niet met zijn dochter en ook niet met de

man van zijn dochter, die nu een minnares had. Waarschijnlijk wachtte ik te lang, want toen ik de hoorn oppakte, hoorde ik geen stem aan de andere kant, maar een monotone kiestoon. Ik bleef bij de telefoon staan wachten totdat Claire opnieuw zou bellen, probeerde tevergeefs iets te bedenken wat ik tegen haar zou zeggen, een zin die haar als paraplu of schuilplaats kon dienen nu ze door weer en wind in haar eentje naar Brussel had moeten rijden. Maar toen de telefoon nog een keer ging – ik weet niet hoe ik dit moet vertellen – deden mijn handen niets. Ik hoorde hem, ik hoorde de elektronische beltoon en de echo van de andere telefoon boven, het snoer raakte de mouw van mijn overhemd, ik speelde er zelfs mee, ontwarde het voorzichtig en tikte er met mijn vinger tegenaan zodat het als een slinger op en neer bewoog. Maar ik nam niet op. Ik beeldde me in dat het een vriend van de familie was die vast niet verbaasd zou zijn dat iedereen in huis al op één oor lag. Ik beeldde me in dat het iemand was die met een openbare telefoon een verkeerd nummer had gedraaid, misschien vanaf een benzinestation. Het zou een jonge, warm aangeklede man kunnen zijn die uit zijn werk kwam en zijn vriendin belde om met haar af te spreken in een bar. Ik stelde me die man voor, ik verzong een mooi leven voor hem. En na een paar seconden stopte de telefoon met overgaan, ongeveer zoals een forel op het droge stopt met naar adem happen.